

ZANIKLÝ KOSTEL SV. KATEŘINY V DOLANECH, OKR. CHOMUTOV

MIRJAM SKOUMALOVÁ

Obr. 1. Dolany, kostel sv. Kateřiny, kostel s farou od severu, 1965. Foto: Čestmír Šíla.

Obec Dolany se nacházela na pravém břehu Ohře v mírně svažitém terénu přibližně 7 km JV od Kadaně. Její zánik je spojen s vybudováním vodní nádrže Nechanice.

Jméno původně slovanské osady bylo odvozeno od staročeského podstatného jména dól – důl, dolík, dolina – tedy osada lidí, žijících v dolině. Název se během staletí příliš neměnil: Dolan, Dolano, Döla, Dela, Dehlav a německý úřední název Dehlau.

Zástavba vesnice byla situována vzhledem k poměrně úzkému prostoru mezi řekou a 349 m vysokým kopcem v podstatě jen po pravé straně silnice, sledující v těsné blízkosti mlýnský náhon. Část západně položených selských dvorů ležela již na svahu, stejně jako kostel sv. Kateřiny se hřbitovem a farou nad cestou. Na návsi, těsně u náhonu, stál jeden z nejstarších hostinců v povodí Ohře, u hřbitovní zdi socha sv. Jana Nepomuckého a pomník obětem I. světové války.

V době před rokem 1165, kdy území mezi Kadaní a Žatcem bylo českým králem postoupeno cisterciáckému klášteru ve Waldsassen ke kolonizaci, patřil klášteru díl Dolan. Předpokládá se, že kostel v Dolanech byl postaven již v 11. století a patřil vedle Kadaně, Radonic a Čachovic k nejstarším na Kadaňsku. Ve 14. století je v místě uváděna tvrz a při ní kostel, zmiňovaný od roku 1356 jako farní. Dolany se spolu s farním kostelem dostaly v roce 1508 k panství Vintířov, ale od roku 1544 náležely k panství

Poláky, jejich osadou byly po správní stránce od roku 1869 až do svého zániku v březnu 1967.¹

Za třicetileté války byla tvrz Poláky a okolní vesnice zničeny švédskými vojáky. Údajně byl v té době zničen i kostel v Dolanech. Po skončení války byl na mírné vyvýšenině nad cestou postaven nový malý orientovaný kostelík s dřevěnou zvonící zasvěcený sv. Kateřině.

Podle dochovaného Kostelního účtu farního kostela z let 1662–1793 bylo hned od počátku zápisů patrné, že objekt byl v té době ve špatném stavu s častými jen nezbytnými opravami. Kolem kostela se nacházel hřbitov obklopený kamennou zdí. Stavba zvonice byla zahájena již v roce 1666, kdy byl nakoupen stavební materiál, ale dokončena byla mnohem později – až v letech 1695–1696. V letech 1705–1709 byla postavena nová fara poblíž kostela. V roce 1710 se v účtech uvádí nákup 208 kamenných desek pro kostelní dlažbu, dodaných kameníkem Josefem Osvaldem ze známé kamenické obce Černovice u Chomutova.²

Vzhledem k nevyhovující kapacitě a neutěšenému stavebnímu stavu kostela i dřevěné zvonice byl uvedený objekt v letech 1729–1730 s přispěním patronů hrabat Althannů (1728–1732) celkově

¹ Z. BINTEROVÁ, *Zaniklé obce Chomutovska III*, Chomutov 1995, s. 16–18.

² V. MENCL – A. JAREŠOVÁ, *Dolany, okr. Chomutov, umělecko-historický rozbor*, rkp. SÚPPOP v Praze, leden 1969, příloha Kostelní účet far. kostela sv. Kateřiny v Dolanech 1662–1793, s. 3/2–3/9.

Obr. 2. Dolany, kostel sv. Kateřiny, kostel od severu, 1960. Foto: NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem.

obnoven a rozšířen. Základem zůstala východní část ze 17. století, která byla prodloužena západním směrem o 16 loktů délky a končila přestavěnou věží. Tím vznikla slohově jednotná barokní jednodílná stavba s trojboce zakončeným čtvercovým presbytářem a hranolovou věží s cibulovitou bání na západní straně. Po obou stranách presbytáře byly nižší přístavby – na severní straně sakristie, na jižní straně dodatečně v 18. století přistavěná kaple se samostatným vstupním portálem na východní fasádě.³

Všechny kostelní interiéry byly plochostropé. Západní věž kostela se směrem k lodi otvírala dvěma eliptickými oblouky nad sebou – dolní vedl do lodi a horní na kůr. Po severní straně věže bylo dřevěné šnekové schodiště. Hlavní vstup do kostela byl západním portálem ve věži, nad nímž byla vsazena deska s aliančním erbem Althannů a Truchses z Waldburg-Zeilu s letopočtem 1730. Šikmo okosená náročí věže byla zdobena lisenami. Na severní straně věže byly hodiny. Cibulová bání s jednoduchou profilací a s lucernou zakončenou menší cibulkou byla kryta plechem.

Vnější fasády byly zcela hladké, členěné z každé strany lodi jen třemi segmentově zaklenutými okny s kamennými šambránami a po jednom okně v presbytáři. Západní štít byl v roce 1730 na obou okrajích ozdoben sochami, vlevo sv. Kateřiny a vpravo sv. Markéty, které dodal nejmenovaný chomutovský sochař. Sedlová střecha nad lodí plynule přecházející nad presbytář s ukončením valbami nad trojbokým závěrem byla v době před demolicí kryta pálenými taškami. Nad presbytářem byla osazena sanktusní věžička s lucernou a cibulovitou stříškou krytou plechem.

V roce 1732 byly dodány do kostela nové varhany varhanářem Hansem Tobiasem Dreselem z Annaberg – Buchholzu, staré byly prodány do již rovněž zlikvidovaného filiálního kostela v Lomazicích, okres Chomutov. V roce 1912 byly do kostela pořízeny nové varhany od firmy Markus u. Ziedler z Mariánských Lázní.

³ V. MENCL – A. JAREŠOVÁ, *Dolany, okr. Chomutov*, popis s. 3.

Obr. 3. Dolany, kostel sv. Kateřiny, kostel od jihu, 1965. Foto: Čestmír Šíla.

Oltářní obraz sv. Kateřiny byl v 70. letech 19. století údajně odstraněn a nahrazen kopií obrazu Sixtinské Madony, který byl vysvěcen⁴ v roce 1876.⁵

V roce 1900 byl kostel celkově opraven pod vedením kadaňského stavitele Tutera, nově vymalován, vydlážděn a byla nově upevněna kazatelna. Novou výmalbou byla však zničena nástropní malba z roku 1772, dílo malíře Jana Roita z Kadaně.⁶

Podle umělecko-historického rozboru, zpracovaného doc. Václavem Menclm z let 1964–1965⁷ byl v době jeho zpracování kostel již v havarijním stavu bez vnitřního vybavení, s propadlým stropem v lodi, zničeným kůrem a silně narušenou střešní konstrukcí. Pouze v presbytáři zůstaly tři zděné barokní menzy. V obci se tehdy nacházelo asi 20 vesměs opuštěných domů vč. fary, stále ještě fungující provozovna v bývalém poplužním dvoru a novodobá škola. V popisu ně části rozboru byly kromě kostela ještě uvedeny fara, panský poplužní dvůr (připomínaný už k roku 1629) a domy č. p. 35 a č. p. 12. Socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1713 již byla odstěhována, také nad vchodem do kostela chyběl

erb. Ostatní nemovitosti nebyly zmiňovány, socha sv. Václava byla nejspíše již také odvezená.⁸

Zřejmě z uvedených důvodů byly v Dolanech do státního seznamu nemovitých kulturních památek Severočeského kraje zapsány na základě rozhodnutí Školské a kulturní komise ONV v Chomutově z 11. 12. 1963 pouze tři položky: kostel sv. Kateřiny a dvě sochy, sv. Jan Nepomucký z roku 1713 a sv. Václav z roku 1848. V době tvorby státního seznamu movitých kulturních památek byl interiér kostela zcela devastován bez mobiliáře, proto v něm movitý inventář z dolanského kostela chybí.

V souvislosti s výstavbou vodního díla Nechanice bylo u kostela sv. Kateřiny v Dolanech společně s kostelem sv. Maří Magdaleny v Lomazicích upuštěno od památkové ochrany rozhodnutím MŠK č. j. 45.935/64-V/2 ze dne 30. 11. 1964. Odbor výstavby ONV v Chomutově vydal následně 3. 2. 1966 povolení k demolicí 19 obytných domů a objektu kostela v obci Dolany.

Podle poznámek na evidenčních listech státního seznamu nemovitých kulturních památek byly některé věci z Dolan odvezeny do františkánského kláštera v Kadani – např. obě sochy ze štítu kostela, erb nad vchodem ve věži, deska s nápisem na stěně lodi kostela a sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava. Kromě sochy sv. Jana Nepomuckého, která byla později nově osazena v Klášterci nad Ohří (ale na soklu od jiné přemístované sochy, původní sokl byl zdoben na bocích reliéfy sv. Šebestiána a sv. Václava a na čelní straně měl znak sladovníků) a kamenné

⁴ Z. BINTEROVÁ, *Zaniklé obce Chomutovska III*, s. 19 – uveden Kaadner Heimatbrief, leden 1976.

⁵ Na Císařských otiscích map stabilního katastru je v Dolanech uvedeno zasvěcení kostela P. Marie (Dehla – St. Maria).

⁶ V. MENCL – A. JAREŠOVÁ, *Dolany, okr. Chomutov*, popis s. 4.

⁷ Text rozboru V. Mencla doplněn o 11 ks fotodokumentace kostela, fary a 2 domů.

⁸ V. MENCL – A. JAREŠOVÁ, *Dolany, okr. Chomutov*, s. 3/13.

Obr. 4. Dolany, kostel sv. Kateřiny, alianční erb Huberta Zikmunda Althanna a Marie Juliany Truchsés z Waldburgu, 1960.
Foto: NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem.

desky s aliančním erbem Huberta Zikmunda Althanna a Marie Juliany Truchsés z Waldburg – Zeilu s letopočtem 1730, osazeným do průčelí muzejní budovy v Chomutově,⁹ není osud dalších památek zatím znám.

Ke zlikvidované obci Dolany a jejímu památkovému fondu je vzhledem k době zániku v polovině 60. let 20. století dochováno minimum dokumentace. V dokumentačních sbírkách NPÚ ÚOP v Ústí n. L. je uloženo zaměření půdorysu kostela včetně ohradní zdi hřbitova a fary (tisk, měř. 1:100), zpracované tehdejší SÚPPOP v letech 1964–1965 a 6 ks exteriérových fotografií z roku 1960. Kromě rozhodnutí MK o upuštění od památkové ochrany se dochovaly pouze 2 ks korespondence – informace pro Kulturní správu ONV v Chomutově z 14. 4. 1966 ohledně předběžného zájmu tehdejší Kanceláře prezidenta republiky o získání sochy sv. Barbory¹⁰ a informace Umělecko průmyslovému muzeu v Praze z 27. 9. 1965 k případné zápůjčce monstrance s nápisem o věnování dolanskému kostelu v roce 1739 a ciboria do muzejních sbírek. Nakonec však konstatováno, že muzeum vlastní lepší kusy monstrancí a stejně hodnotná ciboria.¹¹

⁹ F. MADĚRA, *Heraldické a nápisové památky Chomutovska*, Chomutov 1995, s. 11 a 46.

¹⁰ Chybná identifikace, zřejmě se jedná o kamennou sochu sv. Markéty z kostelního štítu.

¹¹ NPÚ, ÚOP v Ústí n. L. – odborná spisovna, složka Dolany.

Obr. 5. Dolany, kostel sv. Kateřiny, interiér kostela, 1965.
Foto: Čestmír Šíla.

Další tisk zaměření kostela s farou se nachází ve sbírkách NPÚ, ústředního pracoviště v Praze.¹²

Použitá literatura a prameny

Z. BINTEROVÁ, *Zaniklé obce Chomutovska III*, Chomutov 1995.

M. LAURENČÍKOVÁ – J. GAŽA, *Zaniklé kostely na Chomutovsku po roce 1945*, Chomutov 2001.

F. MADĚRA, *Heraldické a nápisové památky Chomutovska*, Chomutov 2003.

V. MENCL – A. JAREŠOVÁ, *Dolany, okr. Chomutov, umělecko-historický rozbor*, rkp. SÚPPOP v Praze, leden 1969.

NPÚ ÚOP v Ústí n.L., dokumentační sbírky.

¹² Katalog plánů ze sbírek grafické a studijní dokumentace, SÚPPOP v Praze 1970.